

СУЧАСНА СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 341 + 124.1: 316.774

І. Забара, канд. юрид. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МІЖНАРОДНА ЗАКОННІСТЬ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДОКТРИНІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Стаття присвячена розгляду ключових теоретичних аспектів з проблематики міжнародної законності. Автор досліджує явище міжнародної законності виходячи з концептуальних поглядів представників української школи міжнародного права. У статті розглядається спрямованість теоретичних досліджень у особливості у наукових підходах різних дослідників. Автор розглядає і узагальнює доктринальні міжнародно-правові погляди, що визначають і сприяють формуванню сучасної концепції міжнародної законності.

Ключові слова: міжнародна законність, міжнародно-правове регулювання, міжнародний правопорядок, міжнародне право, доктрина.

Дослідженню тематики міжнародної законності у міжнародному праві, на відміну від досліджень законності в національному праві, досить тривалий час приділялось незначна увага. Причиною цього було визнання цієї теми неактуальною і непрактичною. Тематика міжнародної законності розглядалась в окремих роботах у контексті характеристики того чи іншого правового явища і іноді ототожнювалась і з політико-ідеологічними категоріями.

Разом з тим, розвиток науки міжнародного права, поступово підійшов до того рівня, коли постало питання щодо розуміння нових окремих правових категорій. Проблема міжнародної законності, будучи однією із малодосліджених, складних і спірних питань, з часом, почала у теоретичних роботах з міжнародного права виокремлюватись і, у подальшому, розглядатись як окреме явище. Погляди на міжнародну законність в українській науці міжнародного права віддзеркалили окремих спектр і рівень теоретичних розробок її представників.

У той же час, в сучасних умовах актуальними постають концептуальні підходи до визначення і розуміння цього феномену в українській доктрині міжнародного права.

Аналіз досліджень та публікацій свідчить про те, що коло проблемних питань, висвітлених у роботах В.Г. Буткевича, І.І. Лукашука, А.І. Неделчева, К.К. Сандровського є доволі широким. Серед розглянутих авторами питань є різні теоретичні підходи до якостей, якими характеризується міжнародна законність. Разом з тим відмітимо, що сучасний стан досліджень міжнародної законності, що визначає і характеризує його з позицій окремого правового явища, ще потребує узагальнення і наукового осмислення.

Метою статті є визначення і узагальнення концептуальних підходів до ключових теоретичних аспектів міжнародної законності в українській доктрині міжнародного права.

У науці міжнародного права вважається, що міжнародна законність виступає однією із спірних правових категорій. Її дослідженню присвячено доволі незначну кількість робіт з теорії міжнародного права. Разом з тим, наукові підходи до одного з ключових питань, а саме – визначення міжнародної законності – різняться. В українській доктрині міжнародного права, можна виокремити кілька основних ґрунтовних підходів до визначення і характеристики даного поняття. Зокрема, міжнародна законність розглядається з наступних позицій:

- режим функціонування системи міжнародних відносин (І.І. Лукашук 1975 р., 1992 р., 2007 р.);
- особливий стан міжнародних відносин (А.І. Неделчев, 1985 р.);
- особливе соціальне явище (К.К. Сандровський, 1986 р.);

- політико-правова реальність міжнародних відносин (В.Г. Буткевич (1998 р., 2002 р.), О.В. Задорожній (2004 р., 2014 р.)).

Зазначені стислі визначення, які містять найістотніші ознаки визначуваного поняття міжнародної законності свідчать, на нашу думку, не тільки про спектр наукових поглядів і позицій, висловлені дослідниками в різні часи, але й доводять і підкреслюють його тривалий розвиток в українській науці міжнародного права, а також вказують на його можливі численні зв'язки з іншими міжнародно-правовими категоріями. Тому, кожне з них має значення для більш повного розкриття цього поняття через дослідження наукових підходів українських дослідників.

Еволюція поглядів проф. Ігоря Івановича Лукашука, як одного з перших вчених, хто в українській доктрині міжнародного права звернув увагу на явище міжнародної законності, пройшла доволі тривалий період. Зокрема, від розуміння міжнародної законності як "історично обумовленого рівня реалізації принципів і норм міжнародного права", "режиму взаємодії суб'єктів міжнародного права", "режиму функціонування міжнародної політичної системи", до "режиму функціонування системи міжнародних відносин" [1, с. 18], [2, с. 79], [3, с. 215].

Початкові наукові розробки теми міжнародної законності були пов'язані автором з його науковими розробками тематики міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин [1, с. 18], а згодом, були виокремлені в одне з теоретичних питань науки міжнародного права [2, с. 79-84].

Погляди І.І. Лукашука відобразили, крім поняття міжнародної законності, її специфічні принципи і задачі, юридичний зміст і режим, надали їй характеристику як політико-правовому і історичному явищу, визначили її роль для міжнародного права і її зв'язок з міжнародним правопорядком, визначили сучасний стан розвитку концепції міжнародної законності. У цьому контексті, підхід І.І. Лукашука, на нашу думку, полягав у комплексному дослідженні маловідомого для науки міжнародного права явища міжнародної законності та визначенні притаманних йому рис і правових зв'язків.

На думку І.І. Лукашука, "міжнародна законність – режим функціонування міжнародної політичної системи, заснованої на принципі добросовісного виконання норм міжнародного права, що забезпечує його реалізацію" [2, с. 79]. З часом, це визначення було дещо змінено на інше: "міжнародна законність – це режим функціонування системи міжнародних відносин, заснований на принципі добросовісного виконання зобов'язань за міжнародним правом, що забезпечує реалізацію цього принципу" [3, с. 215]. Зауважимо, що надана автором

характеристика самого явища міжнародної законності при цьому залишилась незмінною.

Специфічними принципами міжнародної законності І.І. Лукашук були визначені: універсальність законності, а також загальний і рівний обов'язок загального міжнародного права для усіх суб'єктів [2, с. 79], [1, с. 17], [3, с. 215].

На думку автора задачі міжнародної законності полягають у наступному: "усунення з міжнародного життя насилля і свавілля, забезпечення законних інтересів і прав суб'єктів; досягнення того, щоб приписи права втілювались у фактичній поведінці суб'єктів; забезпечення реальної правомірності міжнародних відносин; підтримка міжнародного правопорядку" [2, с. 80].

У питанні щодо юридичного змісту міжнародної законності І.І. Лукашук виходить з того, що "це визнання юридичної сили міжнародно-правових норм та їх виконання, включаючи визнання особливої юридичної сили імперативних норм, положень Статуту ООН; утворення норм з врахуванням існуючої системи міжнародного права; повага і захист прав суб'єктів; індивідуальна і колективна протидія правопорушникам; контроль за дотриманням норм міжнародного права" [2, с. 80], [1, с. 17], [3, с. 215-216].

У питанні режиму міжнародної законності було висловлено погляд про те, що режим міжнародної законності поширюється на правотворчий та правозастосовний процеси [2, с. 80]. У першому випадку він полягає у забезпеченні такого положення, за якого усі утворювані норми є правомірними з точки зору як процедури створення, так і змісту. У другому випадку, де існує можливість відхилення від загальноновизнаних норм, важливим є усунення таких ситуацій [2, с. 80-81].

Характеризуючи міжнародну законність І.І. Лукашук наголошує на тому, що вона є політико-правовим явищем. У правовому аспекті вона означає "порядок або режим, в умовах якого суб'єкти дотримуються приписів міжнародного права. В такому аспекті вимоги законності зводяться до приписів принципу добросовісного виконання зобов'язань" [2, с. 81]. Він зауважує, що "у міжнародно-правовій свідомості законність ширше, вона виступає як ідея законності, суть якої – усвідомлення необхідності правомірної поведінки, підтримка такого порядку, який обмежує свавілля, забезпечує суверенні права держав і ефективне функціонування міжнародного права" [2, с. 81].

У політичному аспекті, на його думку, законність "повинна бути організована і діяти таким чином, щоб забезпечити ефективність міжнародного права, що є необхідним для нормального функціонування самої політичної системи" [2, с. 81].

Надаючи міжнародній законності характеристику, автор пов'язує її не тільки з політичними елементами міжнародної системи, але й з мораллю, культурою, спрямування яких повинно відображати забезпечення справедливого миру [2, с. 82].

Особливе значення для законності, на думку І.І. Лукашука, є її зв'язок із демократією. Оскільки, "законність передбачає, що міжнародне право є реальним регулятором, що забезпечує загальне підкорення праву, суверенну рівність держав перед правом, а також право усіх держав на участь у розв'язанні міжнародних проблем на демократичних засадах" [2, с. 82].

Характеризуючи міжнародну законність І.І. Лукашук вказує і на те, що міжнародна законність виступає категорією історичною. На його думку її зміст і рівень є соціально обумовленими.

Особливу увагу І.І. Лукашук приділяє розвитку концепції міжнародної законності, підкреслюючи її потре-

би і наголошуючи на тенденції інтернаціоналізації законності [2, с. 82].

Окрема позиція висловлена автором у питанні щодо співвідношення міжнародної законності з міжнародним правопорядком. На думку І.І. Лукашука "міжнародний правопорядок і законність – взаємопов'язані поняття. Це категорії, що виражають міжнародне право в дії, у процесі його функціонування [2, с. 80], [1, с. 17], [3, с. 216]. Узагальнюючи, він зауважує, що "з одного боку міжнародна законність покликана створювати сприятливі соціально-політичні умови для функціонування міжнародного права, з іншого боку, його ефективне функціонування – необхідна умова законності. Належний міжнародний правопорядок може існувати лише в умовах законності. Їх рівні взаємопов'язані" [3, с. 217].

Теоретичний підхід І.І. Лукашука з часом, було доповнено його учнем – А.І. Неделчевим, який, у свою чергу, зацентрував увагу на питаннях, які доповнили і розширили розуміння міжнародної законності.

Погляди А.І. Неделчева на тему міжнародної законності теж були висловлені у контексті досліджень механізму міжнародно-правового регулювання, а саме – сфокусовані на питаннях співвідношення категорій "міжнародної законності", "міжнародно-правового регулювання" і "міжнародного правопорядку". Разом з тим – зосереджені на юридичних передумовах міжнародної законності, її характеристикі як перехідно-історичного явища, її функціях, структурі, рівні, режимі, гарантіях.

На думку А.І. Неделчева, "міжнародна законність представляє собою *особливий стан міжнародних відносин*, який характеризується їх певною відповідністю приписам міжнародного права [4, с. 9].

Автор виходить з тієї позиції, що "поняття "міжнародна законність" визначається на основі його зіставлення з поняттями "міжнародно-правове регулювання" і "міжнародний правопорядок". На його думку, "усі вони виражають міжнародне право у дії, у процесі його створення й здійснення. При цьому "міжнародно-правове регулювання" виступає "найбільш загальною категорією, якою позначається процес цілеспрямованого, власного впливу на міжнародні відносини, що здійснюється суб'єктами міжнародного права за допомогою міжнародно-правових норм. Міжнародна законність і міжнародний правопорядок є бажаними і необхідними результатами міжнародно-правового регулювання. Міжнародна законність і міжнародний правопорядок є різними, але взаємопов'язаними явищами. Їх взаємозв'язок проявляється у тому, що вони відображають певні властивості міжнародних відносин, що виникають в результаті міжнародно-правового регулювання" [4, с. 9].

На думку автора, "юридичними передумовами міжнародної законності є наявність міжнародного права і реальне його здійснення" [4, с. 10]. І, що важливо, автор особливо акцентує увагу на тому, що "міжнародна законність – перехідно-історичне, надбудовне явище. В основі періодизації її історії лежить періодизація історії суспільства, міжнародних відносин і міжнародного права" [4, с. 10]. При цьому він зазначає, що "міжнародна законність виникла разом із появою міжнародного права. Кожному типу міжнародних відносин і міжнародного права відповідає певний тип міжнародної законності і історично обумовлений її рівень" [4, с. 10-11].

Надаючи їй характеристику, А.І. Неделчев підкреслює, що "міжнародна законність представляє собою особливе, відносно самостійне міжнародно-правове явище, що володіє своєрідними параметрами: функціями, структурою і рівнем" [4, с. 11].

В залежності від ролі і призначення по відношенню до різних суспільних явищ автором розрізняються

юридична і загально-соціальна функції міжнародної законності [4, с. 12].

У питанні щодо структури міжнародної законності, автор відмічає що, "структурний аналіз міжнародної законності дозволяє вивчити і зіставити її стан виходячи із врахування особливостей суб'єктів міжнародного права (суб'єктна зона структури), особливостей правових форм і методів діяльності суб'єктів міжнародного права (юридична зона структури), особливостей "горизонтального" зрізу структури міждержавних відносин (предметна зона структури)" [4, с. 12-13].

Принциповим для характеристики міжнародної законності постає питання і щодо рівня відповідності стану міжнародних відносин приписам міжнародного права. На думку А.І. Неделчева, "якщо міжнародна законність визначається як певна відповідність міжнародних відносин приписам норм міжнародного права, то рівень законності – це міра, ступінь її відповідності. Рівень законності слугує мірилом юридичної ефективності міжнародно-правового регулювання, показником ступеня належної реалізації міжнародного права [4, с. 13]. Рівень міжнародної законності історично обумовлений і детермінується характером і співвідношенням певного комплексу факторів – об'єктивних і суб'єктивних, національних і міжнародних, юридичних і правових. Основні закономірності суспільного розвитку, характерні для даної історичної епохи, визначають об'єктивні можливості для підтримки і розвитку міжнародної законності, в рамках якої рівень останньої змінюється" [4, с. 13].

Питання режиму міжнародної законності визначається А.І. Неделчевим виходячи з того, що "основні принципи міжнародного права є імперативними критеріями правомірності міжнародних відносин і основними принципами режиму міжнародної законності. [Режим міжнародної законності] представляє собою реалізовані в практиці міжнародних відносин правові вимоги, що визначені нормами міжнародного права. Юридичний зміст режиму міжнародної законності містить у собі сукупність реалізованих правових вимог, що мають місце в області правотворчої, правозастосовної і правоохоронної діяльності суб'єктів міжнародного права [4, с. 14]. Узагальнюючи, автор зазначає, що "у концентрованому вигляді сутність міжнародної законності має прояву у спеціальних принципах її режиму" [4, с. 14]. Такими виступають: принцип доцільності, принцип універсальності і принцип реальності [4, с. 14-15].

А.І. Неделчев досить ґрунтовно підходить до розгляду питання щодо міжнародної законності в механізмі міжнародно-правового регулювання. Він розглядає її появу, розвиток і стан на відповідних правотворчій, правозастосовній та правоохоронній стадіях діяльності суб'єктів міжнародного права. При цьому автор визначає юридичну основу і передумови міжнародної законності, міжнародно-правові гарантії законності та вплив міжнародно-правової свідомості на розвиток міжнародної законності [4, с. 15-23].

Підсумовуючи, автор зазначає, що "характер основних закономірностей розвитку сучасних міжнародних відносин визначає відносно високий рівень міжнародної законності у порівнянні з попередніми епохами" [4, с. 15].

У свою чергу, проф. *Костянтин Костянтинович Сандровський* більш широко і концептуально підходить до явища міжнародної законності.

Погляди К.К. Сандровського охоплюють не тільки поняття міжнародної законності, її складові та умови, за яких є можливим підтримання її рівня, але й також її співвідношення з категорією міжнародного правопорядку [5, с. 77-86], [6, с. 14-20].

На думку К.К. Сандровського, "міжнародна законність – *особливе суспільне явище*, що характеризується тим, що для повної і безперешкодної реалізації норм міжнародного права необхідні, по-перше, певні соціально-політичні умови, відповідний рівень демократичної організації міжнародних відносин. По-друге, за наявності зазначених передумов міжнародна законність означає такий стан міждержавних відносин, за яким пануючим політико-правовим принципом є спрямоване до усіх держав (і ними ж погоджена і прийнята) вимога неухильного дотримання міжнародно-правових зобов'язань. І, по-третє, міжнародна законність залежить від рівня міжнародної правосвідомості, від наявності такої морально-політичної атмосфери у міжнародному житті, яка характеризується не просто готовністю держав регулювати свої взаємовідносини шляхом прийняття відповідних міжнародно-правових норм, але ще й розумінням необхідності цих норм і, головне, – чіткою настановою відповідних урядів на їх (норм) фактичне виконання" [6, с. 16].

На думку автора, саме сукупність трьох зазначених складових може забезпечити режим міжнародної законності. Зокрема, він зауважує, що "вимога дотримуватись певного, встановленого самими державами порядку у міжнародних відносинах, що закріплений в системі міжнародно-правових норм, і наявність продиктованої міжнародною правосвідомістю атмосфери, ідеологічної і психологічної позиції народів та їх урядів, що сприяють дотриманню цих норм, призвані забезпечити у міжнародних відносинах особливий політико-правовий режим – режим міжнародної законності" [6, с. 17].

К.К. Сандровський звертає увагу і на зв'язок міжнародної законності і міжнародного правопорядку. Він зауважує, що "на абстрактному рівні можна припустити самостійне існування цих двох категорій.

За такою схемою міжнародна законність – це необхідний попередній ступінь на шляху встановлення міжнародного правопорядку.

Першоелементом є самі норми міжнародного права як результат міжнародного правотворчого процесу; далі настає черга двох сфер право реалізації. Спочатку, у першій з них, варто добитися загального *розуміння* необхідності дотримання вже розроблених міжнародно-правових норм і на їх основі – формування (у якості незаперечного принципу) чіткої *вимоги* їх виконання. Це й означає, на думку К.К. Сандровського, режиму міжнародної законності.

А потім, на завершальному етапі, мова йде вже про ступінь *реального виконання* усіх вимог міжнародної законності, про встановлення міжнародного правопорядку як такого, тобто системи фактичного врегулювання міжнародним правом різноманітних і складних відносин між державами" [6, с. 18].

Фактично, у такий спосіб автор розмежує явища міжнародної законності і міжнародного правопорядку.

Разом з тим, автор звертає увагу на те, що "саме поняття міжнародного правопорядку не завжди вдається відмежувати від поняття міжнародної законності в силу їх тісного взаємозв'язку. І у наведений триелементній схемі (норми – законність – правопорядок), що відображає поняття і реально існуючу систему міжнародно-правового регулювання, усі три стадії можуть бути виокремленими лише умовно" [6, с. 18].

На думку К.К. Сандровського, "у міжнародному праві усі ці процеси, загалом, одночасно і практично їх у "числотому вигляді" спостерігати досить важко. У дійсності усе це скоріше єдиний процес соціальної дії права як надбудовного явища, у якому логічно пов'язані усі ланцюжки – самі правові норми, їх реалізація і, у результаті, –

фактичний стан впорядкованості суспільних відносин засобами права [6, с. 18-19].

Узагальнюючи свій підхід, він зауважує: "тим не менш єдність усієї системи засобів, призваний забезпечити результативність міжнародно-правового впливу на міжнародні відносини, не виключає і різницю між міжнародною законністю і міжнародним правопорядком [6, с. 19]. Виходячи з цього, К.К. Сандровський доходить висновку про те, що "міжнародний правопорядок – це втілення режиму законності у конкретних міжнародних відносинах, що регулюються міжнародним правом" [6, с. 19].

Позиція проф. *Володимира Григоровича Буткевича* щодо явища міжнародної законності висловлена більш розлого і ґрунтовно.

Крім загального бачення проблематики міжнародної законності, В.Г. Буткевич визначає її компоненти, структуру, гарантії, режими, принципи, розглядає критерії правомірності міжнародної законності, її характерні особливості на сучасному етапі розвитку, питання співвідношення міжнародної законності з міжнародним правом та міжнародним правопорядком.

На думку В.Г. Буткевича, "міжнародна законність – це *політико-правова реальність міжнародних відносин*, яка характеризує міжнародно-правову дійсність під кутом зору правотворчої і правозастосовної діяльності учасників міжнародного співробітництва, морально-політичні засади системи міжнародного права, оціночні критерії її зв'язків з міжнародними політичними інститутами, політичними режимами членів світового співтовариства" [7, с. 522-523]. Такої ж думки дотримується і О.В. Задорожній [8, с. 298-299].

Автор зазначає, що "уся нормотворча, правореалізуюча та контрольна діяльність держав і міжнародних установ у світлі вимог міжнародної законності має будуватись на принципах і нормах демократії. Демократизм міжнародних відносин впливає з координаційної сутності міжнародного права. Демократія – стрижень, на якому перевіряється справжність міжнародної законності. Це та межа, вихід за яку означає відмову від законності й перехід на засади свавілля, анархії та беззаконня [7, с. 528_3].

Зауважуючи, що міжнародна законність хоч і виступає морально-етичною категорією [7, с. 528-530], автор все ж наполягає на тому, що основними вимогами міжнародної законності є юридичні, зокрема: "1) загальність міжнародного права (...); 2) верховенство Статуту ООН (...); 3) рівність усіх перед міжнародно-правовими зобов'язаннями, відсутність привілеїв у праві, стандартна поведінка для всіх; 4) наявність юридичних механізмів забезпечення міжнародної законності; 5) гарантія якісної реалізації норм міжнародного права, ефективна та рішуча боротьба з міжнародними правопорушеннями, відповідальність кожного і всіх за вчинення міжнародного правопорушення; 6) стабільність міжнародного правопорядку, ефективна робота усіх механізмів правового регулювання" [7, с. 530].

На думку автора, міжнародна законність виступає складною багаторівневою системою зв'язків правомірних міжнародних відносин і їх компонентів. У ній розрізняють компонентну, предметну, суб'єктну, юридичну, інтегральну та інші структури [7, с. 530-532].

Юридичними цілями зміцнення міжнародної законності, як зазначає В.Г. Буткевич, часто є: "1) попередження (запобігання) можливих міжнародних правопорушень; 2) виявлення (знаходження) міжнародних правопорушень; 3) припинення міжнародних правопорушень; 4) ліквідація негативних наслідків міжнародних правопорушень, відновлення порушеного правомірного стану; 5) попередження, мінімізація фактів здійснен-

ня міжнародних правопорушень у "гарячих" точках земної кулі [7, с. 533].

Найважливішими міжнародно-правовими гарантіями міжнародної законності, на думку В.Г. Буткевича, виступають: "1) довершеність, розвинутість системи міжнародного права; повнота, безпрогальність і відсутність суперечностей між міжнародно-правовими актами; 2) високий рівень міжнародно-правової культури, зокрема міжнародно-правової свідомості; 3) ефективна система упереджувальних примусових заходів, удосконалення механізму контролю за станом міжнародної законності; 4) заходи міжнародно-правової відповідальності й міжнародно-правових санкцій, які сприяють відновленню порушених міжнародно-правових відносин; 5) високий професіоналізм міжнародної правотворчої і правозастосовної діяльності" [7, с. 533-534].

Режим міжнародної законності визначається автором як "такі міжнародні політичні, економічні, соціальні, моральні та інші обставини, за яких дотримання міжнародних зобов'язань юридичних прав та виконання обов'язків стає правилом поведінки учасника міжнародного співробітництва" [7, с. 535]. Характеризуючи режими міжнародної законності, В.Г. Буткевич розрізняє її універсальні, видові та спеціальні режими.

Основними принципами міжнародної законності, на думку автора, виступають: 1) примат права в політиці; 2) верховенство статуту ООН перед іншими міжнародними зобов'язаннями; 3) реальна можливість використання суб'єктивних прав і належне виконання юридичних обов'язків; 4) рівність усіх суб'єктів перед нормою міжнародного права і загальність вимоги дотримуватись її; 5) однакове розуміння і застосування міжнародно-правових актів усіма суб'єктами міжнародного права; 6) своєчасне запобігання міжнародним правопорушенням; 7) невідворотність відповідальності і санкції за міжнародні правопорушення; 8) особлива роль ООН у підтримці міжнародного миру і безпеки; 9) принципи справедливості, гуманізму демократії та ін. [7, с. 536].

Окрема позиція висловлена автором у питанні щодо співвідношення міжнародної законності з міжнародним правопорядком.

Підсумовуючи, автор зазначає, що "для сучасного етапу розвитку міжнародної законності є характерним: а) ускладнення структури законності (підключення різних систем управління не тільки міжнародної, а й внутрішньодержавної сфери); б) універсалізація вимог і розпоряджень; в) стандартизація норм, правил поведінки; г) посилення взаємопроникнення правових і неправових компонентів; д) посилення нормативності міжнародної законності тощо" [7, с. 537].

Таким чином, визначивши і узагальнивши концептуальні підходи представників українській доктрині міжнародного права до ключових теоретичних аспектів міжнародної законності, варто відмітити, що спектр і рівень досліджень проблематики міжнародної законності відображає основні напрямки його розвитку і здійснює свій внесок у становлення політико-правової та міжнародно-правової думки. Наукові погляди і позиції, розглянуті в цій статті, дають, на нашу думку, ключову яву про це.

Не наполягаючи на безумовній логічності і повноті, зауважимо, що задача полягала в тому, щоб поглянути на питання розвитку концептуальних підходів до ключових теоретичних аспектів міжнародної законності в українській доктрині міжнародного права.

Список використаних джерел

1. Лукашук И.И. Международно-правовое регулирование международных отношений (системный подход) / И.И. Лукашук – М. Международные отношения, 1975. – 176 с.

2. Лукашук И.И. Функционирование международного права / И.И. Лукашук. – М.: Наука, 1992. – 224 с.
 3. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: ученик / И.И. Лукашук. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 432 с.
 4. Неделчев А.И. Международная законность в механизме международно-правового регулирования: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / А.И. Неделчев; Киев. гос. ун-т им. Т.Г. Шевченко. – К., 1985. – 23 с.
 5. Сандровский К.К. Некоторые вопросы прогрессивного развития и повышения эффективности международного права / К.К. Сандровский // Вестник Киевского университета: Международные отношения и международное право. – 1977, – №4. – С. 77 – 86.

6. Сандровский К.К. Проблемы законности и правопорядка в международных отношениях / К.К. Сандровский // Вестник Киевского университета: Международные отношения и международное право. – 1986, – №23. – С. 14 – 20.

7. Міжнародне право. Основи теорії: підручник / за ред. В.Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2002. – с. 608.

8. Законність міжнародна / Задорожній О.В. // Українська дипломатична енциклопедія: у 5-ти т. – Х.: Фоліо, 2013. – Т. 2. – 494 с.

Надійшла до редколегії 23.02.17

И. Забара, канд. юрид. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

МЕЖДУНАРОДНАЯ ЗАКОННОСТЬ:

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ В УКРАИНСКОЙ ДОКТРИНЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА

Статья посвящена рассмотрению ключевых теоретических аспектов проблематики международной законности. Автор исследует явление международной законности исходя из концептуальных взглядов представителей украинской школы международного права. В статье рассматривается направленность исследований и особенности в научных подходах разных исследователей. Автор рассматривает и обобщает доктринальные международно-правовые взгляды, которые определяют и способствуют формированию современной концепции международной законности.

Ключевые слова: международная законность, международно-правовое регулирование, международный правопорядок, международное право, доктрина.

I. Zabara, PhD in Law, associate professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INTERNATIONAL LEGALITY:

CONCEPTUAL APPROACHES IN UKRAINIAN DOCTRINE OF INTERNATIONAL LAW

The article is devoted to the consideration of key theoretical aspects of the issues of international legality. The author investigates the phenomenon of international legality based on the conceptual views of representatives of the Ukrainian school of international law. The article focuses on the orientation of theoretical studies and peculiarities in the scientific approaches of different researchers. The author examines and generalises doctrinal international legal views that determine and contribute to the formation of a modern concept of international legality.

Key words: international legality, international legal regulation, international legal order, international law, doctrine.

УДК 341.227

Г. Цірат, д-р юрид. наук, доц.

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АРБІТРАЖ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ СПРИЯТЛИВИХ ПРАВОВИХ УМОВ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ СПОРІВ

Метою цієї статті є розгляд та аналіз деяких положень Проекту змін та доповнень цивільного процесуального кодексу України, які присвячені регулюванню окремих процесуальних інститутів здійснення контролю за міжнародним комерційним арбітражем з боку державних судів в контексті формулювання завдань щодо реформування (вдосконалення) системи правового регулювання міжнародного комерційного арбітражу в Україні з метою створення сприятливих умов для його функціонування як ефективного засобу захисту інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: міжнародний комерційний арбітраж, арбітражна угода, оскарження рішення, ухвала, арбітражне рішення, суд, визнання та виконання.

Нагальні потреби реформування судової системи нашої держави та кроки, що здійснюються в цьому напрямку протягом останніх років, поставили на порядок денний і питання реформування в нашій державі системи третейського судочинства в цілому та міжнародного комерційного арбітражу зокрема як одного з основних альтернативних способів розв'язання та вирішення спорів, що виникають з відносин зовнішньої торгівлі та інвестицій.

В сучасних умовах питання розвитку арбітражу як способу вирішення зовнішньоекономічних спорів полягає не стільки в тому, щоб просувати його як дієву альтернативу судовому порядку вирішення спорів з іноземним елементом в сфері міжнародної торгівлі, як це відбувалось протягом 60-70 років минулого сторіччя – ця задача успішно виконана, а в тому, що б вдосконалювати існуючі правові механізми регулювання з метою підвищення ефективності та покращення умов функціонування міжнародного комерційного арбітражу. Мова йде про ство-

рення, як прийнято говорити останнім часом, "дружнього" ставлення до міжнародного комерційного арбітражу як з боку законодавця, так і з боку судової системи.

В сучасних умовах, незважаючи на те, що міжнародний комерційний арбітраж є досить інтернаціоналізованим правовим явищем, кожна держава створює правові основи функціонування міжнародного комерційного арбітражу на власній території, зокрема, (а) надає загальний дозвіл власним суб'єктам приватноправових відносин на його застосування (використання) при вирішенні певного кола спорів та встановлює межі його застосування (арбітрабельність спорів); (б) визначає принципи його функціонування (добровільність, свобода сторін у визначенні мови та місця арбітражу, кількісного складу арбітрів, вибору виду арбітражу, права, що має застосовуватися до арбітражної угоди та спірних правовідносин тощо); (в) процесуальні принципи, згідно з якими арбітри мають розглядати справи, деякі процесуальні аспекти їх діяльності; (г) форми та способи